

Mod en dynamisk arkæologi

Svar på anmeldelse af ”Iron Age Houses in Flames” i Arkæologisk Forum nr. 17

af Anna Beck, Københavns Universitet og Marianne Rasmussen, Lejre Forsøgscenter

I Arkæologisk Forum nr. 17 blev bogen ”Iron Age Houses in Flames” fra Lejre Forsøgscenter anmeldt af Esben Aarsleff, Norsjællands Folkemuseum. Efter vores mening er anmeldelsen udtryk for en misforstået opfattelse af, hvad der er bogens formål. Samtidig giver mange af anmeldelsens synspunkter anledning til en mere generel debat. Derfor denne respons.

I sidste nummer af Arkæologisk Forum blev den nye bog fra Lejre Forsøgscenter ”Iron Age Houses in Flames” anmeldt af Esben Aarsleff, Norsjællands Folkemuseum. Anmelderen forholdt sig især til, hvorvidt bogen kan bruges til noget set fra et feltarkæologisk perspektiv. Ifølge anmelderen var svaret på dette spørgsmål negativt, da han anser bogen for at præsentere problemstillinger, som ligger for langt fra den hverdag, som man møder i felten. Den eneste mulige brug af bogen er ifølge anmelderen til formidling for besøgende på udgravninger.

Som henholdsvis redaktør og medskribent på en af artiklerne synes vi, at anmeldelsen giver udtryk for en misforstået opfattelse af, hvad der er bogens formål. Samtidig giver mange af anmeldelsens synspunkter anledning til en mere generel debat, og derfor vil vi gerne forsøge at svare på den pågældende anmeldelse i det nedenstående.

Den konkrete kritik

I anmeldelsen bliver en række konkrete ting i bogen fremhævet som kritisable: at bogen generelt er tung fordøjelig, at artiklen omkring brandtomtsforsøget er for lang og endelig, at DVD'en er spild af penge undtagen for ”virkelig hard-core eksperimental-arkæologiske nørder”.

Selvom nogle af kritikpunkterne er forståelige, er kritikken generelt et udtryk for, at anmelderen mangler indsigt i bogens baggrund. En mangel som tydeligt fremstår ved, at anmelderen helt har undladt at forholde sig til hverken forordet og den første artikel, som beskriver både baggrunden for bogens tilblivelse, dens overordnede formål og

forsøgenes teoretiske baggrund. Hermed bliver præmisserne for det arkæologiske arbejde, som bogen repræsenterer, ikke set i den rette kontekst.

Formålet med bogen var først og fremmest at lave en videnskabelig publikation over både nye og gamle forsøg tematiseret omkring de rekonstruerede huse i Lejres jernalderlandsby. Da bogen således primært er rettet mod fagfolk, er sproget også med vilje holdt i et videnskabeligt (og dermed tungere fordøjeligt) sprog.

Desuden er bogen en opsamling på en del af Lejre Forsøgscenters historie. Forsøgene og dermed også bogen har en lang og indviklet tilblivelseshistorie, som også i en vis grad er kommet til at præge publikationen, og redaktøren indrømmer gerne, at brandtomtartiklen kunne have været strammet mere op. Omvendt er der tale om en længe ventet publicering af et forsøg som ikke bare danske men også udenlandske forskere har efterspurgt i mange år. Derfor er det vores opfattelse, at når publiceringen endelig sker, så er det vigtigt, at det også bliver gjort grundigt, og at forsøgets resultater og data bliver fremlagt i deres helhed.

Derfor er det også en misforståelse at kalde den medfølgende DVD for ”spild af penge”. DVDen repræsenterer en del af det datamateriale, der er fra selve brandforsøget, og skal ses på linie med kataloger i andre arkæologiske publikationer. Desuden gør DVDen de filmiske data brugbare og tilgængelige i langt højere kvalitet, end det er muligt på internettet, som foreslået i anmeldelsen. DVDen forhøjer dermed muligheden for andre forskere at bruge disse data i deres egen forskning.

Selvom bogen er en videnskabelig publikation, er der valgt en mere livlig opsætning end en traditionel videnskabelig publikation. I dag burde der dog ikke findes et modsætningsforhold mellem en høj faglighed og en æstetisk indbydende præsentation. Så på trods af det har været formålet at gøre indholdet appetitligt for alle kolleger og interesserede, er bogen en publikation fra Lejre Forsøgscenter som forskningsinstitution – og bør vurderes herudfra.

Feltarkæologien

Anmeldelsen drejede sig især om, hvorvidt og hvad bogen kunne bidrage med til feltarkæologien, og hertil kan siges, at bogen ikke er skrevet specifikt med henblik på at bidrage til feltarkæologien, men til arkæologien generelt. Vi er dog ikke enige i dommen om, at den ikke også kan være brugbar set i forhold til feltarkæologien.

Eksperimentel arkæologi er også en del af den arkæologiske arbejdsmark. Gennem forsøg skaber man en platform for fortolkning og øget forståelse af fortiden. I og med at forsøgene har en praktisk dimension, opnår man ofte, at der fremtvinges nye fortolkningsideer og ikke mindst nye spørgsmål til det originale materiale. Disse tjener som inspiration, der kan bringes tilbage til det arkæologiske materiale i en søgen efter nye mulige svar. Et konkret eksempel er, at vi efter erfaringerne fra Klima-X-forsøgene har fået en øget opmærksomhed på den mulige tilstedeværelse af skillevægge i jernalderens langhuse – og rent faktisk også har iagttaget dem i felten på steder, hvor de sandsynligvis ellers var blevet overset. Andre eksempler kunne være konstruktionsmæssige detaljer og forståelsen af staldens placering i langhusene. Derfor er det vigtigt, at der er et konstant dialektisk forhold mellem det eksperimentelle og det feltarkæologiske arbejde.

Bogen bliver kritiseret for at være for langt fra de realiteter, man møder i felten på et lokalhistorisk museum i Nordsjælland. Forslaget om, at der skulle have været medtaget flere eksempler med originale stolpehulsudgravninger bunder i en opfattelse af, at bogens formål er at levere en færdig opskrift på, hvordan husene skal fortolkes, men det har aldrig været formålet med hverken forsøgene eller bogen. Det har derimod været at finde nye måder at se på det originale materiale og perspektiverne i det.

At reducere forsøgenes brugbarhed til at kunne fortælle gode historier for skoleklasser på besøg på udgravninger er forfejlet. Forsøgene har ikke været lavet med henblik på formidlingen, men netop på at blive klogere på det originale arkæologiske materiale som fremdrages i felten.

At bogen om muligt kun skulle være brugbar ved konkrete udgravninger af egentlige brandtomter er desuden indskrænket. Brandtomter kan ikke ses som et isoleret fænomen, hvis man er interesseret i at undersøge jernalderens huskonstruktioner. Vi må gå ud fra at nedbrændte huse oprindeligt har været konstrueret lige som de ikke-nedbrændte huse. Forskellen er betinget af andre faktorer af depositionel karakter. Derfor kan brandtomterne også bruges til at sige noget om huse, som der i dag er meget mindre tilbage af, og kan således også bidrage til fortolkningen af de mere almindelige sjællandske stolpehulshuse.

Det kontekstuelle forsøg og arkæologien som videnskab

Anmelderen beskriver forsøgenes resultater som ”mindre landvindinger på videnskabens vej mod den endelige hypotese omkring jernalderhusene” men spørgsmålet er, om ”den endelige hypotese” er formålet. I bund og grund ser vi i anmeldelsen (og i dette svar) mødet mellem to forskellige opfattelser af arkæologien som videnskab.

Da anmelderen har valgt at ignorere de teoretiske præmisser for forsøgene, som de beskrives i den indledende artikel i bogen, er der også stor risiko for at forsøgene ses i et forkert lys. Det illustreres bl.a. i at anmelderen – på linje med det traditionelle kontrollerede forsøg – forventer, at der kommer et konkret resultat ud af forsøgene, som når han fx refererer, at et af resultaterne af Klima-X forsøgene var, at jernalderens huse var uforkammet kolde at bo i.

Men det er slet ikke dette, der er resultatet! I kontekstuelle forsøg, som både brandtomtsforsøget og Klima-X forsøget hører under, er resultatet netop de nye spørgsmål og nye inspiration, som fremkommer ved forsøget og ikke de konkrete resultater. Resultatet af Klima-X forsøget er således, at de huse vi har bygget (og dermed vores generelle idé om husene) er kolde at bo i, og at vi

dermed må begynde at reflektere over og stille nye spørgsmål til indretning, isolering, skillevægge og til hvordan jernaldermenneskene selv oplevede at bo i husene – fx at husene ikke nødvendigvis føltes kolde for jernalderens mennesker.

Som der også talrige gange i artiklen gøres opmærksom på, så kan vi som moderne mennesker aldrig opleve husene, som de oplevedes i jernalderen. Dertil er vores forudsætninger ganske enkelt for forskellige. Til gengæld kan vi blive provokeret til at tage vores egen opfattelse og fortolkning af husene op til revision. De fysiske oplevelser kan netop være nødvendige for at fremprovokere disse refleksioner – refleksioner, som ikke ville være opstået, hvis man ikke havde udsat sig for forsøget.

Videnskab – og hermed også den arkæologiske videnskab – bør være styret af en konstant nysgerrighed og konstantuel stillen spørgsmålstegn ved anerkendte teorier og fortolkninger. Videnskab bør ikke fastlåses i bestemte tolkninger og metoder. Det er derfor ikke formålet at stræbe efter ”den endelige hypotese”, da en sådan sandsynligvis aldrig vil kunne findes. Det er derimod vigtigt at bevare dynamikken i faget og

konstant finde nye spørgsmål og måder at se på originalmaterialet på. I den proces kan det kontekstuelle forsøg være et yderst brugbart værktøj, som arkæologen kan bruge. Derfor bør eksperimentel arkæologien ikke reduceres til en niche for særlige nørder, som det mere eller mindre gøres i anmeldelsen. Det er derimod en metode, hvormed vi kan vinde inspiration til teoridannelse og fortolkning af de data, som vi fremdrager ved feltarkæologiske undersøgelser, og som derfor bør kunne finde bred anvendelse, hvis man vil en dynamisk arkæologisk videnskab.

Som det fremgår, mener vi altså, at bogen er et vigtigt bidrag til feltarkæologien, for selv feltarkæologien kan finde det nødvendigt at søge ny inspiration og nye spørgsmål. Feltarkæologiens fremdragelse af de data, vi bruger i fortolkningen af fortiden er i alle tilfælde for vigtig til, at man skal undlade at bruge alle tilgængelige muligheder for fortolkning og refleksion. Så hvorfor ikke stræbe efter gøre den arkæologiske videnskab så dynamisk som muligt – ikke ved at lede efter ”endelige hypoteser” – men ved at udnytte dialogen mellem feltarbejde, eksperimenter og fortolkning i den videnskabelige proces?